

PONTUS TEŞKİLATLARININ PONTUS MESELESİ'NDEKİ YERİ

Yüksel KÜÇÜKER*

Giriş

Pontus Meselesi Yunanistan tarafından ısrarla gündemde tutulmaya çalışılan tamamen siyasi nitelikli bir konudur. Türkiye bu suni mesele üzerinden uluslararası alanda soykırım yapan bir devlet olarak gösterilmek istenmektedir. Yunanistan ve Rum diasporası tarafından özellikle Ermeni diasporasının yürüttüğü Türkiye karşıtı iddialardan ilham ve doğrudan ve dolaylı destek alındığı bir gerçektir. Nitekim Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusu sürecinde hazırlanan ilerleme raporlarında Pontus ve Ermeni meselelerinin birbirleriyle ilişkilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Avrupa Parlamentosu'nda yer alan Yunan parlamenterler bu ilerleme raporlarına Türkiye'nin "Pontus soykırımı"nı tanınması yönünde maddeler konulması yönünde tekliflerde bulunmaktadırlar. Bunun somut örneklerinden biri bir Yunanlı parlamenterin 2006 İlerleme Raporu'nun oylaması sırasında "*Ermeni soykırımının yanı sıra Pontuslu Rumlara yapılan soykırım da tanınsın*" mealinde bir önerge vermiş olmasıdır. Her ne kadar önerge kabul edilmemişse de kabul edilen metinde, Pontuslu Rumlar ve Süryanilerle ilgili bölüm Ermenilerle ilgili bölümün içine alınmış olması ve "*Türkiye Pontuslu Rumlar ve Süryaniler gibi diğer azınlıklara da aynı tutumu benimsesin*"¹ ifadesinin kullanılması dikkat çekicidir.

Öte yandan Yunanistan Parlamentosu'nun Yunan-Ermeni Dostluk Derneği tarafından Yunan Parlamentosu'nun sözde Ermeni soykırım iddialarını tanınması gerektiği² yönündeki teklifine uygun bir karar alması ve sonrasında çıkarılan bir yasayla "24 Nisan Ermeni Soykırımı Günü"nü tanınması;³ 2005 Mayıs'ında Selanik'te düzenlenen sözde Pontus-Rum soykırımını anma töreni ve yürüyüşünde katılımcılara hitaben konuşan Makedonya ve Trakya Bakanı Nikos Çiarçionis'in "soykırımın" uluslararası alanda Ermeni ve Yahudi soykırımlarıyla birlikte tanınması gerektiğini söylemesi⁴ gibi eylem ve söylemler Pontus

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü, e-posta: ykucuker@ktu.edu.tr.

¹ https://www.ab.gov.tr/_39667.html (10.09.2018).

² **Milliyet**, 16 Nisan 1994, s.19.

³ <http://www2.tbmm.gov.tr/d21/7/7-3010c.pdf> (05.09.2018).

⁴ **Milliyet**, 21 Mayıs 2005, s.18.

Meselesi konusunda her fırsatta Ermeni Meselesine atıfta bulunulmaya çalışılması politikasının birer dışavurumudur.

Ermeni Meselesi ile ilişkilendirilmek suretiyle bir algı politikası yürütülen Pontus Meselesi'nin uluslararası alanda oldukça agresif bir propaganda ile desteklenmesinin birçok farklı sebebi vardır. 1974 senesinde gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan Ege Denizi karasuları, kıta sahanlığı ve Yunan adalarının silahlandırılması gibi krizler⁵ Yunanistan'ın Pontus Meselesi'ni Türkiye'ye karşı bir siyasî argüman olarak ileri sürmesini neden olmuştur. Bu politikada 1981 senesinde Yunanistan'da iktidarı ele geçiren sosyalist PASOK partisinin saldırgan yaklaşımının da etkisi vardır.⁶

Aynı şekilde, yukarıda da değinildiği üzere 1980'li senelerden itibaren Ermeni diasporasının çabalarıyla “Ermeni soykırımı” iddialarının etkili bir şekilde dünya gündemine getirilmesi ve yürütülen yoğun propaganda faaliyetlerinden kısa süre içinde neticeler alınmaya başlanması da bu meselenin canlandırılmasında itici bir etmen olmuştur. Avrupa Parlamentosu'nun sözde Ermeni soykırımını tanıyan 1987 kararı üzerine, AET (AB) üyesi olan Yunanistan, benzer diplomasi yollarını takip ederek Türkiye'yi Pontus soykırımı suçundan mahkûm ettirme çabasına girişmiştir.

Yunanistan'ın ve Rum diasporasının Pontus Meselesi bağlamındaki bu özel çaba ve girişimlerinin tarihî gerçekliklerle bir alakasının olmayışı bu çevreler açısından en önemli handikaptır. Zira benzer girişimler Birinci Dünya Savaşı ve akabinde yaşanan Millî Mücadele süreçlerinde Fener Rum Patrikhanesi ve kurulan çok sayıdaki teşkilat aracılığıyla da devreye sokulmuş ancak umulan sonuç elde edilememiştir.

İlk Pontusçu Teşkilatlanmalar ve Faaliyetleri

Pontus Meselesi'nin şekillenmesinde 20. yüzyılının başlarından itibaren Anadolu'da ve yabancı ülkelerde kurulmuş olan Pontusçu örgüt, cemiyet, komite ve organizasyonlar gibi teşkilatlar önemli rol üstlenmişlerdir. Bu teşkilatların yoğunlukta olduğu bölgelerin başında ise Doğu Karadeniz bölgesi gelmekteydi. İrili ufaklı tüm bu teşkilat piramidinin öncülüğü ve çatı rolünü oynayan *Pontus Cemiyeti*, 1904 senesinde Merzifon'da bulunan Amerikan kolejinin Rum öğrencileri tarafından daha önce kurmuş oldukları *Rum İrfanperver Kulübü* ve

---

⁵ Mustafa Serdar Palabıyık, Yıldız Deveci Bozkuş, “Pontus Meselesi: Genel Bir Bakış”, **Uluslararası Suçlar ve Tarih**, 11-12, Ankara: 2011, s.128.

⁶ Salim Cönce, “Günümüzde Doğu Karadeniz'de Pontusçuluk Faaliyetleri”, **Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu**, (Ed.: Veysel Usta), Trabzon: Serander Yayınları, 2007, s.458.

Pontus İdman Kulübü'nün⁷ birleştirilmesi ile ortaya çıkmıştı.⁸ Özellikle Millî Mücadele döneminde aktif ve etkin faaliyetler yürüten Pontus Cemiyeti'nin temel amacı Trabzon, Ordu, Giresun, Samsun, Sinop, Zonguldak, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat ve Sivas'ı içine alacak şekilde bir Pontus Cumhuriyeti'nin kurulması olmuştur.⁹

Zamanla faaliyet sahasını genişleten ve bu doğrultuda 1910 senesinde *Pontos* adlı bir risale çıkaran¹⁰ Pontus Cemiyeti'ni aynı sene içinde Rum kökenli Amerikan rahip Klematios tarafından İnebolu'da kurulan başka bir teşkilat takip etti.¹¹ İlk tohumları bu şekilde atılan teşkilatlanma girişimleri, 1908 senesinde bu kez daha ciddi bir hüviyet kazanmış ve resmî bir kimlik sahibi olan patrikhaneyi temsilen Samsun'da Amasya Metropolitliği görevini sürdüren Germanos'un kontrolünde üç yeni teşkilat daha kurulmuştu. Bunlar; kültürel işlere yoğunlaşan *Rum Teceddüd ve İhya Cemiyeti*, bölgede eli silah tutanları silahlandırma işini yürüten *Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti* ve parasal yardım toplamak ve haberleşmeyi sağlamakla görevli *Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti* isimli teşkilatlardı.¹² Trabzon merkezli *Rum İttihad-ı Milli Cemiyeti* de Karadeniz bölgesinde faaliyet yürüten bir başka teşkilattı. 1917 senesi Aralık'ında Gümüşhane'de de bir şube açan teşkilat, Yunanlık propagandası yaparak bölgedeki Rumların himaye ve müdafaasını sağlamaya çalışmıştır.¹³ Yunan şirketleri tarafından lojistik destek gören bu teşkilatlar¹⁴ çoğalarak kısa süre içinde Ünye, Fatsa, Kırşehir, Kavak, İnebolu, Havza, Çarşamba, Bafra, Sinop, Kayseri, Ürgüp ve Tokat gibi yerlerde şubeler açmayı başardılar.¹⁵

Teşkilatlanma sürecinin Meşrutiyet'in ilanının hemen ardından başlatılması dikkat çekicidir. Zira bölgede teşkilatlanmayı gerektirecek herhangi bir atmosfer yok iken meşru müdafaa iddiasıyla böyle bir yola girilmesinin savunulabilir bir dayanağı yoktu.¹⁶ Buna

⁷ Pontus İdman Kulübü, Asya-yı Suğra Komitesi'nin bir şubesi sıfatıyla Rum gençlerinin zihnini bulandırmış, para toplayıp beyannameler dağıtmış ve kendilerine katılmayanları ölümle tehdit etmiştir. **Pontus Meselesi**, (Haz.: Yılmaz Kurt), Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1995, s.125, 126.

⁸ Mesut Çapa, **Pontus Meselesi; Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1993, s.3, 4; Nuri Yazıcı, "Canik'te Pontus'çu Faaliyetlerin Ortaya Çıkışı", **Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, 13-17 Ekim 1986**, (Haz.: Mehmet Sağlam ve diğerleri), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayınları, 1988, s.438.

⁹ **Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE)**, Klasör (Kl.): 2474, Dosya (Ds.): 1-B/54, Fihrist (Fh.): 21-1.

¹⁰ Yazıcı, a.g.m., s.438.

¹¹ Mustafa Balcıoğlu, **İki İsyân; Koçgiri, Pontus, Bir Paşa; Nurettin Paşa**, İstanbul: Babil Yayıncılık, 2003, s.70; Kemal Atatürk, **Nutuk**, II, 9. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969, s.626.

¹² **Pontus Meselesi**, s.64.

¹³ **Pontus Meselesi**, s.168.

¹⁴ Palabıyık, Bozkuş, a.g.m., s.110.

¹⁵ **Pontus Meselesi**, s.64.

¹⁶ Stefanos Yerasimos, **Milliyetler ve Sınırlar; Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu**, 5. Baskı, (Çev.: Şirin Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s.356.

rağmen, asılsız iddialar üzerinden yürüyen teşkilatlanma girişimlerinin arkası kesilmemiş, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde bölgedeki Pontusçu teşkilatlara yenileri eklenmeye devam etmiştir. Samsun'da 1918 senesinde, aynı zamanda “*kötü durumda bulunan Rumluğun intikamını almak ve haklarını savunmak*” amacıyla oluşturulmuş olan *Mukaddes Anadolu-Rum Kulübü* isimli gizli teşkilatın da başkanlığını yürüten¹⁷ Metropolit vekili Eftimos Zilon başkanlığında¹⁸ kurulan *Samsun Rum Muhacirîn Cemiyeti* bunlardan biridir. Bu cemiyet, İstanbul'daki Rum Muhacirîn Cemiyeti'nin Samsun şubesi sıfatıyla Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaşayan Rumların Samsun bölgesinde iskân edilmeleri işini üstlenmişti. Metropolitlere bölgelerindeki Rum nüfusun tespit edilmesi emri gönderen Rum Muhacirîn Cemiyeti, bu şekilde bir yandan nüfus içinde Rum çoğunluğunun sağlanmasına çalışırken diğer yandan da bu amaca ulaşmak için gerekli olan maddî kaynağın sağlanması işini yürütmekteydi. Nitekim Metropolitliğe yapılan baskında cemiyetin Samsun şubesi başkanı Zilon'un odasından Osmanlı Hükümeti aleyhine düzenlenmiş propaganda malzemesi mahiyetindeki belgeler ve planlanan Pontus devleti haritası ile birlikte ortaya çıkarılan para makbuzları bunu ortaya koymuştu.¹⁹

Karadeniz bölgesinde bir Pontus devleti kurmak hedefiyle kurulan teşkilatlar çalışmalarını sürdürürken bu yoldaki mücadelenin basın aracılığıyla propagandasını yürüten yayın organları çıkarmayı da ihmal etmemişlerdir. 1915 senesinden itibaren Paris'te çıkarılan ve İngilizce ve Fransızca olarak yayımlanan *Le Journal des Hellènes* isimli gazete, İstanbul'da basılan *Patris Rum* gazetesi, Trabzon'da çıkan *Εποχή (Zaman)*, Batum'da çıkarılan ve Aralık 1919'da burada kurulmuş olan “Pontus hükümeti”nin yayın organı olarak yayın yapan²⁰ *Ελεύθερος Πόντος (Özgür Pontus)* ve Atina'da yayımlanan *Σημαία (Bayrak)* gazeteleri bunlar arasındadır.

Anadolu'da kurulan teşkilatların en önemli destekçisi o dönem Yunanistan ile eşgüdüm halinde çalışan Fener Rum Patrikhanesi olmuştur. Öyle ki Patrikhane, Osmanlı Devleti'ne karşı çete savaşı veren ayrılıkçı gruplara her türlü desteği vermekten çekinmemiştir.²¹ Mondros Mütarekesi öncesi ve sonrasında Osmanlı topraklarındaki bütün

---

¹⁷ **Pontus Meselesi**, s.129, 140.

¹⁸ “Nurettin Paşa Puntoscuları Anlatıyor”, **Yakın Tarihimiz; Birinci Meşrutiyetten Zamanımıza Kadar**, 2, İstanbul: Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., 1962, s..225.

¹⁹ Yazıcı, a.g.m., s.441.

²⁰ **ATASE**, Kl.: 89, Ds.: 327, Fh.: 67; **ATASE**, Kl.: 83, Ds.: 327, Fh.: 71.

²¹ **Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE)**, 52/104, Belge No (Bn.): 8.

Rum faaliyetlerini kontrol eden Patrikhane, Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki çeteleri teşkilatlandırmış, gösteriler organize etmiş ve kültürel faaliyetler yürütmüştür.²²

Pontus Meselesi ise Fener Rum Patrikhanesi için ayrı bir öneme sahipti. Başta Trabzon olmak üzere Samsun ve Amasya gibi bölgelerde Patrikhane'nin temsilcisi konumundaki metropolitliklerin Pontus Meselesi çerçevesinde bölgede yürüttükleri faaliyetler bu meselenin seyrinde önemli bir yere sahiptir. Germanos ve Hrisantos gibi patrikhaneye bağlı sözde din adamlarının meselenin uluslararası sahada tanıtılması ve bu konuda kamuoyu oluşturulması bağlamında meselenin bütününe doğrudan etki eden faaliyetleri önemlidir.

Pontusçu çevrelerin Doğu Karadeniz bölgesindeki her türlü yıkıcı faaliyetlerinin arkasında olan Patrikhane bir yandan Türkler hakkında gerçeklerle alakası olmayan iddialarla dolu yayımlar üzerinden kara propaganda faaliyetleri sürdürürken diğer yandan işgallere karşı Anadolu'da ortaya çıkan Millî Mücadele hareketine karşı işgalci İngilizlerin yanında saf tutmuştur.²³ Yunanistan, Rusya ve Amerika'dan gelen çok sayıda Rum muhacirin Türkiye'ye yerleştirilmesine ön ayak olan Patrikhane, Anadolu'daki metropolitliklere gönderdiği yazı ile Türkleri İtilaf Devletleri temsilcilerine şikâyet etmeleri emrini vermiştir.²⁴ İtalyan ve Fransız Subaylarla irtibat kurmak suretiyle silah ve cephane temini gayreti içine girilmesi,²⁵ İstanbul'daki Yunan konsolosu ve Venizelos taraftarları ile ortak çalışan Patrikhane azalarının İstanbul ve Çatalca dâhilindeki Rumları cemiyetlerine asker olarak kaydederek silah ve bomba temin etmeye çalışmaları,²⁶ bu doğrultuda sandıklarca silahı yerli Rumlara dağıtmaları,²⁷ Bolşevik ihtilalinden kaçarak İstanbul'a gelen Ruslardan satın alınan silahları Rum çetelere aktarmaları,²⁸ Rumlara işgal ettikleri bölgelerden çıkarılmaları halinde İstanbul'da kanlı bir ihtilal planlamaları,²⁹ Trakyalı olup İstanbul'da ikamet eden Rumlara Trakya'nın muhtariyeti hakkında bir beyanname imza ettirmek istemeleri³⁰ ve Ermeni patriklerinin de destek ve teşvikiyle eli silah tutanları Yunan ordusuna katılmak üzere sevk

²² Mehmet Okur, "Millî Mücadele Döneminde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 29-30, Ankara: AUTİTE Yayınları, 2002, s.103.

²³ **TİTE**, 29/70, Bn.: 18, 06/04/1336; **TİTE**, 31/11, Bn.: 3, 28/04/1336.

²⁴ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)**, Dâhiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti (**DH-KMS**), 47-2/42.

²⁵ **TİTE**, 51/145, Bn.: 3, 04/04/1337.

²⁶ **TİTE**, 51/142, Bn.: 2, 18/04/1337; **TİTE**, 50/65, Bn.: 1, 14/09/1337.

²⁷ **BOA, DH-KMS**, 49-2/28; **BOA, DH-KMS**, 49-1/78; **BOA, DH-KMS**, 52-4/33; **TİTE**, 47/122, Bn.: 2, 21/06/1338.

²⁸ **ATASE, İstiklal Harbi Kataloğu (ISH)**, Kl.: 652, Gömlek numarası (Gn.): 55, Bn.: 55-1.

²⁹ **TİTE**, 54/61, Bn.: 2, 18/04/1337.

³⁰ **TİTE**, 47/78, Bn.: 5, 19/08/1338; **TİTE**, 49/53, Bn.: 1, 21/08/1338.

etme girişimleri³¹ gibi faaliyetleri, Patrikhane'nin takındığı düşmanca tutumuna verilebilecek başka örneklerindedir.

Patrikhane Osmanlı Devleti'nin fiilî olarak ortadan kalktığı, Anadolu'da işgallere karşı teşkilatlanmanın ve mücadele etme ruhunun devreye girdiği Millî Mücadele döneminde de ön planda olmayı sürdürmüştür. Bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından ihaneti belgeleriyle ortaya konulmuş, bu bağlamda *Mavri Mira* (Kara Talih) isimli teşkilat üzerinden yıkıcı faaliyetler organize eden komitalar teşkil etmek ve gösteri ve propagandalar organize etmekle itham edilmiştir.³² *Mavri Mira* Yunan hükümeti ve Patrikhane'nin maddî ve manevî yardımları ile Mondros Mütarekesi'nin ardından kurulmuş en önemli Rum teşkilatlarından biridir. Teşkilatın başkanlığını Fener Rum patriği vekili Dorotheos yapmakta ve talimatlarını da doğrudan Venizelos'tan almaktaydı. Ermeni patriği Zaven Efendi ile işbirliği içinde çalışan teşkilatın ülke içindeki Rumların silahlandırılmasında ve çete faaliyetlerinin organize edilmesinde büyük payı olmuştur.³³

1919 senesinde Patrikhane ve Yunanistan ikilisinin ortak çalışmasının ürünü olarak sivrilen ve Etniki Etery'a'nın organı vazifesi gören *Kordus* isimli teşkilat³⁴ da adından bir hayli söz ettirmiştir. *Kordus* teşkilatının görevi Osmanlı Rumlarını devlet aleyhinde teşkilatlandırmak, çeteler oluşturmak ve güvenliğin tehdit edilmesi amacıyla göçmen kaydedip bunları Anadolu'ya sevk etmektir.³⁵ Yunan hükümetinin hiçbir maddî ve manevî yardımı esirgemediği, metropolitlerin gönüllü birer temsilci olarak çalıştıkları³⁶ *Kordus*, memleket dâhilinde güvenliği ihlal etmek amacıyla Yunanistan'dan gelen çeteleri belli bölgelere yönlendirmek ve Karadeniz sahillerine göndermek suretiyle ülke içinde karışıklık çıkarma gayretinde olmuştur.³⁷ 8 Haziran 1919'da Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen şifreli bir telgraf teşkilatın faaliyetleri hakkında somut bilgi vermektedir. Telgrafta *Kordus* teşkilatının Samsun'daki güvenliği ihlâl etmek amacıyla 350 erkek ve yetmiş kadından oluşan bir fedâî grubunu Samsun'a gönderdiği bildirilmekteydi.³⁸ *Kordus* ayrıca Yunanistan'dan sevk edilen silah ve askerî mühimmatın gizlice ülke içindeki Rumlara dağıtılması, kurduğu izci

³¹ **TİTE**, 64/163, Bn.: 1, 01/04/1338.

³² Kemal Atatürk, **Nutuk**, I (1919-1920), 10. Baskı, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1970, s.3.

³³ **Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (HTVD)**, Yıl: 27, Sayı: 77, Vesika (Vsk.): 1694; Ahmet Güzel, **Dünden Bugüne Yunanistan'ın Pontus Hedefi**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006, s.82; Okur, a.g.m., s.104.

³⁴ Ertuğrul Zekâi Ökte, "Yunanistan'ın İstanbul'da Kurduğu Gizli İhtilâl Cemiyeti 'Kordus'", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, VII (40), İstanbul: Menteş Yayınları, 1971, s.22.

³⁵ **BOA, DH-KMS**, 47-2/42.

³⁶ "Nurettin Paşa Puntoscuları Anlatıyor", s.225.

³⁷ M. Tayyip Gökbilgin, **Millî Mücadele Başlarken; Mondros Mütarekesi'nden Büyük Millet Meclisi'nin Açılmasına**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, s.154, 155.

³⁸ **HTVD**, Yıl: 2, Sayı: 5, Vsk.: 99.

teşkilatları vasıtasıyla 16-20 yaş arasındaki gençlere askerî ve propaganda amaçlı eğitim verilmesi gibi düşmanca faaliyetlerin de arkasındaki teşkilattı.³⁹

Anadolu'daki Rum çetelerine ve işgalci Yunan askerlerine silah ve mühimmat temin edilmesi görevini yürüten teşkilatlardan birisi de 1918 senesinde kurulan *Yunan Bahriye İdaresi*'ydi. Görünürde pasaport ve vize işlemlerini yürüten teşkilat, esasında silah ve mühimmat taşıyan Yunan gemilerinin yönlendirilmesi ve bu silah ve mühimmatın karaya çıkarılması ve dağıtılmasını sağlamaktaydı.⁴⁰

İstanbul'daki önemli Rum teşkilatlarından biri de bizzat Venizelos'un talimatıyla 1919 senesi Mart'ında kurulan *Küçük Asya Yunan İttihad Cemiyeti*'ydi. Bu teşkilat, Rumlar arasında millî hisleri canlı tutmak adına kurulmuş olan Atina merkezli *Asya-yı Suğra Komitesi*'nin Anadolu'daki ayağıydı. Diğer ismiyle Küçük Asya Cemiyeti, daha çok uluslararası sahada Anadolu'nun nüfus yapısına ilişkin yaptığı propaganda faaliyetleri ve Rumların ülke içinde belli bölgelere yönlendirilmesi yönündeki çalışmaları ile adını duyurdu. Cemiyet bir süre sonra faaliyetlerini yurt dışı propaganda faaliyetlerine ağırlık veren ve İstanbul'daki diğer Rum teşkilatlarının tek merkezden yönlendirmesi görevini yürüten⁴¹ *Rum Müdafaa-i Milliye Cemiyeti* ile birleştirmiştir.⁴²

Yunan çıkarları doğrultusunda propaganda faaliyetleri yaparak kendinden bahsettiren bir başka teşkilat da *Rum Matbuat Cemiyeti*'ydi. Cemiyet İstanbul'daki Yunan Büyükelçiliği'nde bizzat Yunan konsolosunun başkanlığında çalışmalarını sürdürmüştür. Fener Rum Patrikhanesi'nin yayımladığı propaganda eserleri için gerek duyulan malzemeler bu cemiyet aracılığıyla temin edilmekteydi.⁴³

Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı Trakya ve Anadolu metropolitlikleri tarafından oluşturulan *Rum Muhacirîn Cemiyeti* etkin faaliyetleriyle öne çıkan gizli teşkilatlardan bir diğeridir. Küçük Asya Cemiyeti ile işbirliği yaparak Birinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan, Adalar ve Güney Rusya'ya giden ve daha önceki dönemlerde Amerika'ya göç eden Rumların yeniden Türkiye'ye dönmelerini sağlamak bu cemiyetin ana hedefiydi.⁴⁴

---

³⁹ Ö. Kürşad Karacagil, "Bir Yunan Gizli Cemiyeti: Kordos", **Türk Dünyası Araştırmaları**, 105 (207), İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2013, s.460.

⁴⁰ Güzel, a.g.e., s.86.

⁴¹ Güzel, a.g.e., s.85.

⁴² Yazıcı, a.g.m., s.438.

Rum Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin kuran grubun amacı, İstanbul'da ayrı bir yönetim oluşturarak İngiliz desteğini sağlamaktı. Salim Gökçen, **Türkiye'de Rum-Yunan Tedhiş ve Terör Hareketleri (1919-1923)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2006, s.270.

⁴³ Çapa, a.g.e., s.25, 26.

⁴⁴ **Pontus Meselesi**, s.48.

İzci Teşkilatı,⁴⁵ *Cemiyet-i Edebiye ve Pontus Rumları Komitesi*,⁴⁶ *Rum İttihâd-ı Millî Cemiyeti*, *Ahz-ı Asker Şubesi*, *Rum Ticaret Örgütü* gibi İstanbul'da kurulan teşkilatların yanında Batum (Pontus Rumları Derneği, Pontus Ulusal Merkezi), Atina (Merkezî Pontus Komitesi), Paris (Pontus Millî Birliği), Marsilya (Pontus Komitesi) ve Krasnodar⁴⁷ (Pontus Millî Merkezi Heyeti) gibi merkezlerdeki teşkilatlar vasıtasıyla da Pontusçuların faaliyetleri desteklenmiştir.

Resim 1: Pontus Teşkilatlarının Kullandığı Bazı Mühürler⁴⁸

Karadeniz Bölgesi'nde bir Pontus devleti kurma hayaliyle yola çıkan Pontusçu çevreler Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte Anadolu'da ve yabancı ülkelerde yoğun bir siyasî ve askerî mücadele sürecine girmişler ancak bu çabaları Anadolu'nun işgali girişimlerine karşı kararlı bir karşı duruş sergileyen Türk milleti karşısında sonuçsuz kalmıştır. Alman etkili tedbirler ve Batı Anadolu'da Türk ordularının elde ettiği başarılı

Çok önceleri Rusya'ya yerleşmiş olan Rumlar için de benzer politikanın güdüldüğü şu ifadelerden anlaşılmaktadır: “İslâm ekseriyet-i kahiresine ve milletin intibah-ı azîmesine karşı sahilde bir Pontus hayalâtını besleyen Yunan Komitesi, Rusya'da eskiden yerleşmiş Rumları bile Trabzon ve Canik sahillerine davetle yerleştirmek cüretine başlamıştır.” **BOA, DH-KMS**, 53-3/15, Bn.5.

⁴⁵ Genç yaştaki Rumlardan meydana gelen İzci Teşkilatı, çetelerin eleman ihtiyacını karşılamak ve düzenli bir ordu kurulması için Rum gençleri eğitmek amacıyla kurulmuştu. Gökçen, a.g.e., s.283.

⁴⁶ İstanbul'daki Pontus komitesi Anadolu'daki çete faaliyetlerine önemli yardımlarda bulunmuş ve bölgedeki Rumların siyasî özelemlerini diri tutup desteklemiştir. Vlassis Agtzidis, **Ελληνες Του Ποντου (The Greeks of Pontos)**, Athens: Nomarchiakê Autodioikêesâe Pierias, 2005, s.184.

⁴⁷ Krasnodar, Rusya'daki Bolşevik ihtilalden sonra çok sayıda Rum'un yerleştirildiği bir şehir olduğu için burada Rumların teşkilatlanmaları kolay olmuştur. Apostolos Karpozilos, “The Greeks in Russia”, **The Greek Diaspora in the Twentieth Century**, (Ed.: Richard Clogg), London: Macmillan Press, 1999, s.144.

⁴⁸ Agtzidis, a.g.e., s.190; **Foreign Office**, 608/82/13, Kn.: 2581, Dn.: 342/8/1, 21 Şubat 1919; <http://www.venizelosarchives.gr/en/rec.asp?id=43009> (03.09.2018).

neticeler sonrasında dışardan aldıkları destek büyük oranda kesilen Pontusçular daha fazla direnç gösteremeyerek dağıldılar. Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan “Türk-Yunan Ahali Mübadelesi Sözleşmesi” ile birlikte Türkiye açısından Pontus Meselesi kapanmıştır.

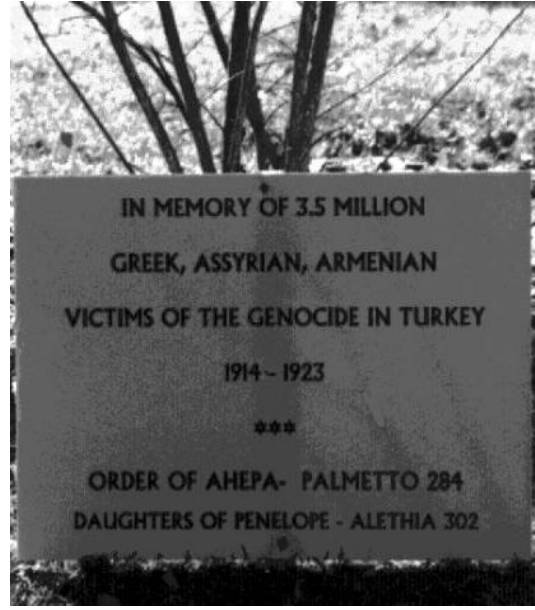
Türkiye'nin tarihin tozlu yaprakları arasına kaydettiği bu mesele giriş bölümünde de üzerinde durulduğu üzere 1970'li yıllardan itibaren Yunanistan tarafından yeniden gündeme getirilmeye çalışılmaktadır. Yunanistan bu defa Rum ve Ermeni diasporalarının da desteğini arkasına alarak uluslararası arenada giriştiği yoğun propaganda faaliyetleriyle Türkiye'yi bu mesele üzerinden köşeye sıkıştırma yolunu tercih etmektedir. Bu bağlamda girişilen çok yönlü propaganda faaliyetlerinde birçok ülkede kurulmuş olan Pontus derneklerinden de önemli derecede yardım ve destek alınmaktadır.

Pontusçuluk Propagandası ve Pontus Dernekleri

Kaba bir tanımlamayla belirli konularda ulusal ve uluslararası alanda kamuoyu oluşturmak adına geniş kitlelerin fikir ve davranışlarına yön vermek amacıyla belli plan ve programlar yürütülmesi eylemi olan propaganda, tarihi süreçte yoğun olarak başvurulan bir araç olmuştur. Bu bağlamda gazeteler, dergiler, kitaplar, hükümet ve istihbarat raporları, ilan, karikatür ve broşürler gibi basın-yayın araçları en yaygın propaganda araçları arasında sayılabilir. Aynı şekilde dernek, vakıf ve sivil toplum kuruluşları gibi yapılar üzerinden de doğrudan ya da yukarıda sayılan araçlar kullanılmak suretiyle dolaylı yollarla propaganda faaliyetleri yapılabilmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki tartışmalı konulardan biri olan Pontus Meselesi özelinde değerlendirilecek olduğunda daha ziyade Yunanistan tarafının propaganda aracını etkili ve çok yönlü olarak kullandığı görülmektedir. Öyle ki bu araç Birinci Dünya Savaşı ve hemen sonrasında dönemde yabancı basın-yayın organları tarafından Yunanistan'ın çıkarları doğrultusunda etkin bir şekilde kullanılmıştır. Son dönemlere gelindiğinde Pontus Meselesi bağlamında Yunanistan'ın gerginliği artırıcı hamleleri artarak devam etmiştir. Pontus Meselesi üzerinden ulusal bir hava oluşturularak Yunan milletinin belli bir amaç etrafında birleştirilmesi hedefiyle dünyada birçok ülkede birbirinden farklı kültür çevrelerinde yaşayan Yunanlar tarafından çok sayıda Pontus derneği kurulmaktadır. Bu dernekler Pontus soykırımını iddialarının yaşatılması, Yunanların farklılıklarını bir kenara bırakarak aynı kimlik

altında birleşmeleri ve Yunanistan'ın menfaatlerine hizmet etmelerini sağlamak⁴⁹ amacına hizmet etmektedir.

Resim 2: Propaganda Amaçlı Yapılmış bazı Sözde “Pontus Soykırımı” Anıtları

Pontus derneklerinin birçoğu son dönemlerde ortaya çıkmış olsa da çok daha eski dönemlerde de benzer dernekler kurulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da, kuruluş tarihleri yirminci yüzyılın başlarına kadar giden dernekler olmuştur. New York’ta kurulmuş olan “*The Greek-American Pontus League*”, “*Diogenes Society*”, “*Galliana*”, “*The Renaissance*”, “*Komene*” ve “*Kapu-Kioi*” isimli dernekler ile Euxinopontus Dernekleri olarak

⁴⁹ İbrahim Tellioglu, “Pontus Meselesini Çözumsuzlüğe İten İddia ve Talepler”, *Turkish Studies*, 6 (1), Ankara: 2011, s.537.

nitelenen, Massachusetts Eyaleti'ndeki “*The Evangellismos*”, “*The Hope*” ve “*Pontus*”, Maine Eyaleti'ndeki “*Euxopora*”, Connecticut Eyaleti'nde bulunan “*Charakopa*” ve “*Laharani*” ve Washington Eyaleti'ndeki “*Hava-Kostioton- Muntanton*” isimli dernekler ABD'de eski dönemlerde kurulan derneklerdendi.⁵⁰ Aynı şekilde 1900 senesinden itibaren Kanada'ya yönelik Yunan göçünde yaşanan artışla birlikte 1905'ten itibaren burada da çeşitli etnik örgütler kurulmaya başlamıştı. 1905'te Montreal'de *Patris* (Anavatan) ve *Anagennesis* (Diriliş) örgütlerinin kurulmasıyla başlayan teşkilatlanma süreci, zamanla Kanada'nın diğer şehirlerinde de farklı isimler altında başka örgütlerin kurulmasıyla devam etmiştir. Bunlar arasında; Ottawa'da kurulan *PanHellenic Union* (PanHelen Birliği), Ontario kentinde ABD'nin Georgia Eyaleti'nde kurulmuş olan *American Hellenic Educational Progressive Association* [AHEPA] (Amerika Helenik İlerici Eğitim Derneği) kuruluşunun bir şubesi ve Vancouver'da *PanHellenic Patriotic Association* (PanHelen Vatansever Birliği) isimli örgütler bulunmaktaydı. Bu örgütler ilerleyen süreçte Yunan kilise cemaatlerinin oluşmasına zemin oluşturmuştu. Bu şekilde kurulan ilk kiliseler 1906 senesinde Montreal'de 1909'da da Toronto'da faaliyet yürütmeye başlamıştı. Kiliseler zamanla Kanada'daki Yunanların merkezi haline gelmişti.⁵¹

⁵⁰ *New York Times*, 13 Nisan 1919, s.61.

⁵¹ Peter D. Chimbos, “The Greeks in Canada: an Historical and Sociological Perspective”, *The Greek Diaspora in the Twentieth Century*, (Ed.: Richard Clogg), London: Macmillan Press, 1999, s.88, 89.

Resim 3: Sözde “Pontus Soykırımı” Anma Törenleri

Sayıları her geçen sene artan Pontus dernekleri, düzenledikleri çeşitli organizasyonlarla Pontus Meselesi konusunda toplumsal bir farkındalık oluşturma görevi de ifa etmektedirler. Belirli aralıklarla toplantı, yürüyüş, sergi gibi organizasyonlar düzenleyen bu dernekler, aynı zamanda kongreler de tertip ederek dünya genelindeki Rumları bir araya getirmeye çalışmaktadırlar. Yunanistan devleti bu tür toplantılarda başbakan ve bakan seviyesinde temsil edilmektedir. Bu bağlamda, 14-24 Mayıs 1992’te “Pontus Helenizmi Dünya Kongresi” ismiyle Selanik’te düzenlenen kongreye dünyadaki bütün Pontus dernekleri katılmıştır. Yine, Selanik’te 27-29 Kasım’da “Küçük Asya Helenizmi Kongresi”, 11 Kasım 1993’te de “Pontus Helenizmi Tarihi Sempozyumu” düzenlenmiştir.⁵² Aynı şekilde bir kongre de “Dünya Birinci Pontuslu Rumlar Kongresi” ismiyle 1996 senesinde Batum’da düzenlenmişti. Kongrenin sonuç bildirisinde sözde Rum soykırımı iddialarının başka devletler tarafından da tanınması için Yunanistan’dan uluslararası kuruluşlara başvurması istenmişti. Bildiride “Türk saldırganlığına karşı koyabilmek için birlikte hareket etme çağrısı” yapılmış ve “Pontuslu Rumların Kıbrıslı Rumlarla dayanışma içinde buldukları” kaydedilmişti. Bildiride ayrıca, dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Pontuslu Rumların, her sene Ağustos ayında Trabzon’daki Sümela Manastırı’nı ziyaret etmelerinin kararlaştırıldığı belirtilerek “Dünya İkinci Pontuslu Rumlar Kongresi”nin 1997’de Selanik’te yapılacağı duyurulmuştu.⁵³ Duyuruya uygun olarak Fener Rum Patrikhanesi ile Avrupa Komisyonu “Din, Bilim ve Çevre Sempozyumu” ismiyle 19-28 Eylül 1997 arasında bir organizasyon düzenlemiş ve organizasyona katılan heyet El. Venizelos isimli gemiyle Trabzon, Batum,

⁵² Hamit Pehlivanlı, “Tarih Perspektifi İçerisinde Pontus Olayı: Yakın Tarihimize ve Günümüze Etkileri”, **Pontus Meselesi ve Yunanistan’ın Politikası (Makaleler)**, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1999, s.110, 111.

⁵³ **Milliyet**, 22 Ağustos 1996, s.19.

Yalta, İstanbul ve Selanik gibi yerlere götürülmüştür.⁵⁴ Bu organizasyon da diğerleri gibi Yunanistan'ın Pontus propagandası bağlamındaki politikalarının yansımalarından biridir. 18-21 Eylül 2002 tarihleri arasında Selanik'te yapılan Beşinci Dünya Pontus Forumu'nun duyurusu ise bizzat dönemin Yunanistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Yannis Magriotis tarafından bir basın toplantısıyla yapılmıştı.⁵⁵

"Pontus Güllü" isimli Pontus Derneği

"Kommuni" isimli Pontus Kültür Derneği

İsveç'te Bulunan
"Pontos" isimli Pontus Kültübü

Akrites Pontus Derneği

Oreokastrou ve Dostları Pontus Birliği

Larissa Pontus Öğrenci Derneği

Norwalk Pontus Topluluğu

Massachusetts Pontus Derneği

Syros Pontuslular Kültübü

Peristeri Pontus Derneği

"Edessas" Pontus Derneği

"Pontos" isimli Pontus Kültür Derneği

⁵⁴ Salim Gökçen, "Fener Rum Patrikhanesi ve Pontus'u Canlandırma Hayali: Din, Bilim ve Çevre Sempozyumu (20-28 Eylül 1997)", **Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu**, I, Trabzon: T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, 2002, s.840, 841.

⁵⁵ **Aydın Tarihi**, 26 Şubat 2002, No:14.

Kotyora Pontus Derneği

Larissa Pontus Derneği

Uluslararası Pontus Rumları Federasyonu
D.I.S.Y.P.E.

Resim 4: Farklı Ülkelerde Kurulan bazı Pontus Derneklerinin Amblemleri

Bir taraftan Pontus dernekleri üzerinden toplumsal algı faaliyetlerini sürdüren Yunanistan diğer taraftan da birçok farklı ülkede yürüttüğü siyasî kulis ve propaganda çalışmalarından sonuçlar alma gayreti içerisindeydi. Bunun ilk yansıması ABD senatosunda olmuştur. Yunan hükümeti tarafından hazırlanan, 19 Mayıs'ın "Pontuslu Rumların soykırımını anma günü" ilan edilmesini öngören yasa tasarısının parlamentonun ilgili komisyonundan oy birliğiyle geçmesinden⁵⁶ sonra 23 Şubat 1994 tarihinde Amerikan Senatosu'na "Pontus Rumları İçin İnsanî Bir Yardım Çağrısı" başlıklı ayrı bir yasa tasarısı sunulmuştu. Amerika'daki bu girişimden bir gün sonra Yunan Parlamentosu'nda Pontus Rum soykırımını iddialarını tanıyan yasa oybirliği ile kabul edilmiş ve Yunan Cumhurbaşkanı tarafından 7 Mart'ta onanmasıyla birlikte⁵⁷ ertesi gün resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Pontus olaylarının bir soykırım olduğu yönünde birçok farklı koldan yapılan girişimler arasında konu hakkında uluslararası sahada farkındalık oluşturacak bir adım daha atılmıştır. Birleşmiş Milletler çatısı altında özel statüye sahip hükümet dışı bir yapılanma olan "Halkların Hakları ve Kurtuluşu için Uluslararası Birlik" tarafından "*Sürekli Göç yolunda bir Toplum*" başlıklı bir bildiri hazırlanarak 24 Şubat 1998 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne iletilmiştir. Rum iddialarının kaleme alındığı tek taraflı ve yargılayıcı nitelikteki bu bildiri de her ne kadar "soykırım" ifadesi kullanılmamış olsa da "*...soyun tamamen ortadan kaldırılmasını amaçlayan*" gibi aynı anlama gelecek kelime oyunları ve bu defa Birleşmiş Milletler Cemiyeti üzerinden Pontus soykırımını iddialarına yönelik propaganda yapılmıştır.

Yunanistan'ın Pontus olaylarına dair ileri sürdüğü iddiaları dile getirebileceği uluslararası platformlardan biri de üyesi olduğu ve Türkiye'nin de bu birliğe üye olma politikası takip ettiği Avrupa Birliği'dir. Türkiye'nin üyelik başvurusuna ilişkin hazırlanan

⁵⁶ **Milliyet**, 13 Şubat 1994, s.24.

⁵⁷ Palabıyık-Bozkuş, a.g.m., s.129.

Yunan Parlamentosu'nun aldığı karar Yunan hükümetlerinin bu yöndeki ilk adımı değildi. 1 Nisan 1992 tarihinde, dönemin Yunan Dışişleri Bakan yardımcısı Virginia Cuderu tarafından yapılan açıklamada, 19 Mayıs'ın Yunan hükümeti tarafından Pontus soykırımı olarak anılmasının kabul edildiği ifade edilmişti. **Milliyet**, 2 Nisan 1992, s.13.

ilerleme raporlarında, zaman zaman üyelik için belirlenen kriterler dışına çıkılarak oyunun kurallarıyla oynanabilmektedir. Kıbrıs Meselesi'nin çözümü için Türkiye'nin önüne sürülen şartlar ve Avrupa Parlamentosu'nun sözde Ermeni soykırımını tanıyan 1987 kararı gibi gelişmeler, Pontus soykırımını iddialarını birliğin gündemine taşımak ve Türkiye'yi bu sözde soykırımını tanınması yönünde sıkıştırma noktasında Yunanistan'ı cesaretlendirmektedir.

2000'li senelerden itibaren özellikle Rum diasporasının da gayretleriyle bazı Amerikan eyaletlerinin yerel yasama organlarında ve diğer bazı ülke parlamentolarında sözde Pontus soykırımını iddialarına ilişkin kararlar alınmaya başlanmıştır. İlk olarak South Carolina'da tanınan sözde Pontus soykırımı, daha sonra sırasıyla New Jersey, Pennsylvania, Florida, Illinois ve Massachusetts eyaletlerinin valilik ve yasama organlarında kabul edildi. Amerikan yerel yasama organları ve valiliklerince alınan kararlardan sonra 2009 Nisan'ında, Güney Avustralya Parlamentosu'nun alt kanadında da, Ermeni, Pontus, Süryani ve Anadolu'daki diğer azınlıklarla ilgili, 1915-1923 seneleri arasında yaşanan olayları soykırım olarak tanımlamayı da içeren kararlar kabul edilmiştir.⁵⁸ Rum diasporasının etkili çalışmaları ve adı geçen ülke ve kurumlarda Türkiye'ye yönelik var olan olumsuz bakış Pontus Meselesi'ni suiistimal etmek isteyen çevrelere hareket alanı sağlamaktadır. Sözde Pontus soykırımını iddialarınının 100. yıldönümüne girilmek üzere olunan bir dönemde bu konudaki girişimlerin yoğunlaşmasını ve Türkiye aleyhinde kararlar alınmasını tahmin etmek zor değildir.

Sonuç

Yunanistan ve Rum diasporasının propaganda faaliyetlerinin de büyük oranda etkisiyle Türkiye ile Yunanistan arasında yeniden gündeme getirilmeye çalışılan Pontus Meselesi, iki ülke arasında gerginliklere yol açan bir başlık olarak öne çıkmaktadır. Türkiye ile olan ilişkilerinde milliyetçi saiklerle hareket etme yolunu tutan Yunanistan'ın Pontus Meselesi'ni öne çıkarmak amacıyla dünyanın farklı ülkelerinde kurulan Pontus dernekleri eliyle giriştiği propaganda faaliyetleri iyi niyetli bir yaklaşım olmadığı gibi daha başka sorunların doğmasına da yol açmaktadır. Türkiye'nin bu meseleye ilişkin sorumlu bir devlet bilinciyle takip ettiği tüm yapıcı yaklaşımlarına karşın Yunanistan'ın Türkiye ile yaşadığı diğer birçok meselede olduğu gibi Pontus Meselesi'nde de agresif bir politika takip etmesi iki ülke arasında var olan sorunlara yenilerinin eklenmesine yol açmaktadır. Nitekim

---

⁵⁸ **Ayın Tarihi**, 1 Mayıs 2009, No:6.

Yunanistan'ın çözümsüzlükte ısrar edici bu faaliyetleri Batı Trakya'da yaşayan Türkleri de yakından ilgilendirmektedir. Zira Yunanistan'ın bu yöndeki propaganda faaliyetleri doğrultusunda çok sayıda Rum'u Sovyetler Birliği'nden Yunanistan'a getirmesi ve bunları Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Gümölcine ve İskeçe gibi yerlere yerleştirmek suretiyle bir nüfus dengesi sağlamaya çalışması bölgede yaşayan Türkler açısından rahatsız edici bir politikadır.

Yunanistan'ın bu tür yaklaşımlarının sürdürülebilir olmadığı ortadadır. Yunanistan'ın daha ziyade iç politik reflekslerle hareket etmek suretiyle takip ettiği bu yol, millet olma bilincini canlı tutma noktasında görece başarılı olsa da uzun vadede Yunanistan'a bir kazanım sağlamayacaktır. Tarafların Pontus Meselesi'ne ilişkin perspektiflerinin birbirinden oldukça uzak oluşu olası diyalog girişimlerini engellediği gibi bu soruna getirilebilecek çözüm önerilerinin başarı ihtimalini de zayıflatmaktadır. Yunanistan ve Rum diasporasının Ermeni diasporasının açtığı yolu izleyerek tarihçilerin aydınlatması gereken bu meseleyi Türkiye'ye karşı siyaset malzemesi haline dönüştürerek bunu bir tehdit aracı olarak kullanma çabasının sonuç vermeyeceği geç olmadan anlaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Arşivler

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi

The National Archives

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi

2. Gazeteler

Milliyet

New York Times

3. Resmî Yayınlar

Ayın Tarihi

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi

4. Tetkik Eserler

“Nurettin Paşa Puntoscuları Anlatıyor” (1962), **Yakın Tarihimiz; Birinci Meşrutiyetten Zamanımıza Kadar**, içinde 2, (225-226), İstanbul: Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş.

Agtzidis, Vlassis (2005), **Ελληνες Του Ποντου (The Greeks of Pontos)**, Athens: Nomarchiakâe Autodioikâesâe Pierias.

Atatürk, Kemal (1969), **Nutuk**, II, 9. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

_____ (1970), **Nutuk**, I (1919-1920), 10. Baskı, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Balcıoğlu, Mustafa (2003), **İki İsyân; Koçgiri, Pontus, Bir Paşa; Nurettin Paşa**, İstanbul: Babil Yayıncılık.

Chimbos, Peter D. (1999), “The Greeks in Canada: an Historical and Sociological Perspective”, **The Greek Diaspora in the Twentieth Century**, Richard Clogg (Ed.), içinde (87-102), London: Macmillan Press.

Cöhce, Salim (2007), “Günümüzde Doğu Karadeniz’de Pontuşçuluk Faaliyetleri”, Veysel Usta (Ed.), **Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu**, içinde (437-481), Trabzon: Serander Yayınları.

Çapa, Mesut (1993), **Pontus Meselesi; Trabzon ve Giresun’da Milli Mücadele**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Gökbilgin, M. Tayyip (2011), **Milli Mücadele Başlarken; Mondros Mütarekesi’nden Büyük Millet Meclisi’nin Açılmasına**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Gökçen, Salim (2002), “Fener Rum Patrikhanesi ve Pontus’u Canlandırma Hayali: Din, Bilim ve Çevre Sempozyumu (20-28 Eylül 1997)”, **Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu**, I, 819-846, Trabzon: T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.

_____ (2006), **Türkiye’de Rum-Yunan Tedhiş ve Terör Hareketleri (1919-1923)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

Güzel, Ahmet (2006), **Dünden Bugüne Yunanistan’ın Pontus Hedefi**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Karacagil, Ö. Kürşad (2013), “Bir Yunan Gizli Cemiyeti: Kordos”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, 105 (207), 451-464.

Karpozilos, Apostolos (1999), “The Greeks in Russia”, **The Greek Diaspora in the Twentieth Century**, Richard Clogg (Ed.), içinde (137-157), London: Macmillan Press.

Kurt, Yılmaz (Haz.) (1995), **Pontus Meselesi** Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Okur, Mehmet (2002), “Milli Mücadele Döneminde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 29-30, 101-116.

Ökte, Ertuğrul Zekâi (1971), “Yunanistan’ın İstanbul’da Kurduğu Gizli İhtilâl Cemiyeti ‘Kordus’”, **BTTD**, VII (40), 20-23.

Palabıyık, Mustafa Serdar ve Bozkuş, Yıldız Deveci (2011), “Pontus Meselesi: Genel Bir Bakış”, **Uluslararası Suçlar ve Tarih**, 11-12, 77-139.

Pehlivanlı, Hamit (1999), “Tarih Perspektifi İçerisinde Pontus Olayı: Yakın Tarihimize ve Günümüze Etkileri”, **Pontus Meselesi ve Yunanistan’ın Politikası (Makaleler)**, içinde (79-120), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Tellioğlu, İbrahim (2011), “Pontus Meselesini Çözumsuzlüğe İten İddia ve Talepler”, **Turkish Studies**, 6 (1), 529-543.

Yazıcı, Nuri (1988), “Canik’te Pontus’çu Faaliyetlerin Ortaya Çıkışı”, Mehmet Sağlam ve diğerleri (Haz.), **Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri**, 435-453, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayınları.

Yerasimos, Stefanos (2002), **Milliyetler ve Sınırlar; Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu**, 5. Baskı, (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları.

5. Diğer Kaynaklar

https://www.ab.gov.tr/_39667.html (10.09.2018).

<http://www.venizelosarchives.gr/en/rec.asp?id=43009> (03.09.2018).

<http://www2.tbmm.gov.tr/d21/7/7-3010c.pdf> (05.09.2018).